

תקנת 1804

28. יותר לבעלי-תעשיה, בעלי-מלאכה, אומנים וסוחרים לנסוע לזמן קצוב לפלכים הפנימיים⁶¹ ואף לבירות⁶², לשם עסקי מסחר, השתלמות באומנויות או הוכחת הישגים מיוחדים במלאכות ובחרושת, אך זאת לפי תעודות-מסע של שרי פלכים, שמדי חודש חייבים למסור דו"ח על-כך למיניסטר הפנים. יהודים אלה, המגיעים לזמן קצר, וכן נשיהם וילדיהם, חייבים ללבוש לבוש גרמני כדי לא להיות שונים מאחרים. אם ישתמשו בלבוש שלהם, אין לסבול אותם, ויגורשו מיד על-ידי המשטרה.
29. כשכל היהודים כולם יתמידו וישקדו על התעסקות בחקלאות, בחרושת ובמסחר, תנקוט הממשלה אמצעים להשוות את מסייהם לאלה של הנתינים האחרים.

על חובות היהודים לפי המעמדות הנזכרים לעיל:

30. שום יהודי, באף מקום ברוסיה, לא יהיה נסבל אם לא יהיה רשום כמשתייך לאחד מן המעמדות הללו. כלפי היהודים אשר לא יציגו על-כך תעודה בכתב בצורה הקבועה על-ידי החוק, ינהגו כמו כלפי משוטטים⁶³, לפי מלוא חומרת החוקים.
31. הזמן המוקצב לעריכת רישום זה הוא שנתיים ממועד פרסום תקנה זו. במשך הזמן הזה צריך להערך רישום זה בכל הפלכים, הערים והמחוזות, שבהם מותר ליהודים לגור.
32. בעת רישום זה חייב כל יהודי שיהא לו או שיקבל שם משפחה מורשתית⁶⁴ או כינוי כלשהו, החייב להישמר מכאן ולהבא בכל התעודות והרשימות ללא כל שינוי, בתוספת שם פרטי, הניתן לפי הדת או בשעת לידה⁶⁵; אמצעי זה הכרחי להסדרה טובה יותר של מעמדם האזרחי, לשמירה נוחה יותר של רכושם ולבירור סכסוכים ביניהם.
33. מובן מאליו שרישום במעמד אחד אינו יכול להפריע למעבר ל[מעמד] אחר, אולם מעבר זה חייב להיעשות ביריעת שלטונות המקום ועל יסוד התקנות הכלליות.
34. שום איש מן היהודים אינו רשאי להחזיק בכפר כלשהו או בשוב כלשהו, בחכירות כל שהן, בבתי מזיגה, בבתי מרוח, ובאכסניות, לא בשמם ולא בשם אחר⁶⁶, ולא למכור בהם יי"ש ואף לא לגור בהם בשום פנים ואופן, אלא בעת מסעם בלבד. איסור זה חל על הפלכים של אסטרסאן, קאוקאז, רוסיה הקטנה ורוסיה החדשה החל מן ה-1 לינואר 1807, ועל הפלכים האחרים החל מן ה-1 לינואר 1808. איסור זה חל גם על כל בתי המזיגה, אכסניות ובתי עסק אחרים הנמצאים על דרך המלך, ללא הבדל בעלות, בין שהם שייכים לקהילות הכפריות ובין לאנשים פרטיים.
35. בעל אחוזה אשר יתיר ליהודי כעבור הזמן הנקוב להחזיק בכפרו או בשובו חכירה, בית-מרוח, בית-מזיגה או בית-עסק אחר למכירת יי"ש, ויתבע לאחר הלשנה ראשונה

61. כלומר, הפלכים מזרחה מאלה שסופחו בזמן חלוקת פולין.

62. פטרבורג ומוסקבה.

63. כלומר, ארצי-פרחי, שאין עליהם הגנת החוקים.

64. כלומר, העובר מאב לבנו.

65. כלומר, בעת הטקס הדתי הקשור בלידה או בתאריך, כגון הקדוש שעל שמו נקרא יום מסוים.

66. ר"ל שעסקו של היהודי יהיה רשום על שמו של נכרי, שהאיסור איננו חל עליו.

חלוקת פולין ורוסיה הצארית: 1772–1917

- לבידור בבית־המשפט הארצי התחתון, ישרם לפי פסק־הדין של בית־משפט האזורי או המחוזי קנס, שיחולק בין משרדי הסעד הציבורי לבין המלשין, מחצה על מחצה. בפעם הראשונה — 5 רובל מכל בית הנמצא בכפרו, בשניה — כפליים ובשלישית תימסר אחוזתו לאפוטרופסות⁶⁷ ל־10 שנים. המחזיקים [אחוזת] בכירה⁶⁸ מודחים כליל מניהול האחוזת ומוכרזים ככל המשרדים [הממשלתיים] כבלתי ראויים לכך.
36. יהודי שייתפס במכירה כזאת [של יי"ש], ישרם לאותה מטרות בפעם הראשונה — מאה רובל, בשניה — מאתיים ובשלישית יישלח לגלות לסיביר. אם ליהודי לא יהיה כסף לתשלום הקנס, יש לנהוג בו במקרה זה לפי חוק הלוואה חסר־האמצעים.
37. כל החוזים וההסכמים שנערכו לאחר התאריך הנ"ל למכירת יי"ש בכפרים וביישובים בטלים וחסרים תוקף.
38. כל חובות הכפריים ואנשים אחרים בבתי־המזיגה המוחזקים על־ידי יהודים בטלים בגלל כך ואין גביה על־פיהם.
39. במושבות ממשלתיות יוטל קנס דומה בשתי הפעמים הראשונות על הזמסקי איספרבניק (מפקד משטרת האיזור), אם לא ימסור על־כך [לשלטונות], ואילו בפעם השלישית הוא יפוטל ממשרתו ולא ימונה להבא לשום משרה. אם הלשכות הממשלתיות [הפליכיות]⁶⁹ תסבולנה עוול זה, יש לגבות קנס זה מסגן־שר־הפלך ומחברי הלשכה. באחוזות השייכות לסטארוסטות (ראשי המנהל הכפרי הנבחר) או הנחכרות (מן הממשלה), יש לגבות את הקנס מן הבעלים וליטול את הסטארוסטות מהם, אם ייתפסו בשלישית.
40. תוך כדי שמירת האיסור החמור והמוחלט, המוטל על היהודים, למכור יי"ש ביישובים [הכפריים] ובכפרים ו[לערוך] חוזים השייכים לכך, מותר להם לעסוק במשלח־יד זה בערי־פלך, ערי־מחוז ועיירות ממשלתיות על־פי התקנות בעניין זה, ואילו בעיירות השייכות לבעלי־האחוזות מותר לבעלי־האחוזות, לכשירצו, להתיר להם את מכירת היי"ש ולערוך עמהם חוזים. אך מובן מאליהם ששום אדם לא יקנה לכפרים וליישובים זכויות של עיירות. ולא — [ייטלו עליו] העונשים הנ"ל, ואיש לא יורשה ליסד עיירות חדשות מבלי לפנות בעניין זה לשלטונות העליונים. מכל מקום, השם עיירות חל על אלו [בלבד] הקיימות בפליכים שסופחו מפולין.
41. כערים ובעיירות עצמן אסור ליהודים לעולם למכור יי"ש בהקפה לכפריים. כל החובות הנובעים מכך (ממכירות בהקפה) יהיו בטלים; לא זו בלבד שאין לגבותם, אלא שהפקידים והמשרדים שיתירו לקבל ולהגיש תביעות כאלו ייתבעו בעצמם לדין ולעונשין.

67 לניהול בידי משרד ממשלתי.

68 כלומר, אלה שחכרו אחוזת מבעליה.

69 הנהלת הפלך, שסגן־שר־הפלך היה מנהלה למעשה.

על סידורם האזרחי של היהודים :

42. כל היהודים המתגוררים ברוסיה, הבאים להתיישב בה מחדש או המגיעים מארצות אחרות בענייני מסחר, הם חופשיים ונמצאים תחת חסותם המדויקת של החוקים כמו כל הנתינים הרוסיים האחרים.
43. יהודים שיצטיינו בידיעות או בזכויות חשובות למדינה יזכו לציון או לפרסים בהתאם לכך.
44. איש אינו יכול ליטול לעצמו רכוש יהודים, לנצל את עבודתם וודאי שלא להצמיחם באופן אישי. איש אינו רשאי לדכאם או אף להטרידם בקיום אמונתם ובחיים האזרחיים הכלליים, לא בדיבור ולא במעשה. תלונותיהם על פגיעות, יהא טבען אשר יהא, מתקבלות בבתי-משפט וזכות לפיצוי לפי כל חומרת החוקים, הקבועים לכל נתיני רוסיה כולה.
45. חוזים חוקיים ומותרים, שיערכו ביניהם לבין בעלי-האחוות שעל אדמותיהם הם ירצו להתגורר, יש לקיימם ללא פגיעה.
46. בעת מעבר היהודים ממקום למקום חייבים הם להציג אישורים מאת בעלי-האחוות שעל אדמותיהם הם התגוררו, שהם מילאו את כל חובותיהם ביחס אליהם. כמורכב חייבים הם למסור לבית-הדין הארצי אישור מהקהל שלהם בדבר תשלום המסים המגיעים מהם (מהיהודים). על-סמך אישורים אלו מוציא בית-הדין הארצי תעודת-מסע למהגרים לאותו מקום שאליו הם רוצים להגר. חסרי תעודת-המסע ייעצרו על-ידי המשטרה ויועברו לשטחי הערכה, אשר בבוא הזמן ייקבעו למטרה זו.
47. בעת שהייה על-פי החוזים על אדמות בעלי-האחוות הם יהיו בפיקוחה הכללי של המשטרה הארצית, אשר חייבת על-פי תלונותיהם להסדיר את העניינים בהתאם לחוזהם.
48. בערי הפלך והמחוז נמצאים היהודים בפיקוחה של המשטרה העירונית, ובמיוחד בפיקוחם של ראש העיר והעיריה.
49. כיוון שצריך להיות דין אחד לכל הנתינים במדינה, חייבים גם היהודים להשתתף בעניין דין ועשיית דין לבתי-המשפט הרגילים בכל תביעותיהם בענייני רכוש, שטרות ופילילים. מכאן משתמע: 1) שבעלי-האחוות, שעל אדמותיהם הם יושבים, אין להם זכויות משפט כלפיהם (כלפי היהודים), לא בדיני ממונות ולא בעניינים פליליים; 2) שמותר ליהודים לקיים בית-דין של בוררות בדיני ממונות על יסודות כלליים⁷⁰ ובכל אותו תוקף השייך לבית-דין זה על סמך החוקים הכלליים.
50. בערי פלך ובערי מחוז יש להם זכות לבחור ברכ אחד ובכמה ראשי-קהל, אשר יוצגו בפני הנהלת הפלך, ולאחר אישורה ייכנסו לתפקידם ויתחלפו כל שלוש שנים, אם לא יאושרו על-ידי בחירה חדשה. גם בעיירות של בעלי-האחוות יכולים היהודים לבחור

70 כלומר, דינם יהיה כדין יתר בתי-הדין לבוררות.

חלוקות פולין ורוסיה הצארית: 1772–1917

ברבנים ובראשי־קהל, בלי השתתפות בעלי־האחוזות בכך (בבחירה). לאלה אסור לגבות מס כלשהו בהזדמנות זו בעד הרבנות.

51. תפקיד הרבנים הוא להשגיח על מנהגי הדת ולדרן בכל מחלוקות הדת. יחד עם זאת אין להם רשות להשתמש בפסקיהם בשום אמצעים, פרט להטפה ולשכנוע, ואסור להם להטיל עונש כלשהו, פרט לגינאי ולהתראה כתוך בתי־הכנסת. רבנים וראשי רוחניים, אשר יעזו בניגוד לתקנה זו להטיל עונש פומבי, יהא אשר יהא, כגון איסור אספקת מצה או בשר כשר, וכל שכן קללה וחרם, ייענשו, בנוסף על הגביה מהם של הנוקים שנגרמו על־ידי החרם, בפעם הראשונה בקנס של 50 רובל, בשניה – 100 רובל לטובת משרד הסעד הציבורי, ובשלישית – לאחר שיוכח הדבר, יישלחו לגלות בסיביר, ובכל מקרה לא יהא כל תוקף לחרמות ולאיסורים שלהם.
52. כיון שהרבנות היא משרת כבוד ולא הכנסה,⁷¹ אסור בתוקף לרבנים להטיל היטלים עבור הרבנות או לתבוע לעצמם תגמול מסוג כלשהו, אלא צריכים הם להסתפק במשכורת שנקבעה להם על־ידי הקהילה (היהודית).
53. אם במקום כלשהו תתעורר מחלוקת של כיתות, והפילוג יגיע לידי כך שסיעה אחת לא תרצה להיות בבית־כנסת אחד עם האחרת, מותר במקרה זה לאחת מהן לבנות בית־כנסת משלה ולבחור רבנים משלה. אולם בכל עיר חייב להיות קהל אחד.

על תפקיד הקהלים:

54. הקהלים חייבים להשגיח שההיטלים הממשלתיים, כל עוד יהיו במצבם הנוכחי, יוכנו בסדר וללא פיגורים. הם (הקהלים) חייבים לנהל את הסכומים שיימסרו להם על־ידי הקהילה ולמסור דו"ח על־כך לקהילה. כמו כן יימסר [דו"ח] כזה בלשון הרוסית או הפולנית בערים לראשי העיריות, בשובים ממשלתיים – לאיספרבניקים⁷² ובעיירות של בעלי־האחוזות – לבעלי־האחוזות. בכל מקרה שבו הדו"חות שיימסרו על־ידם לשלטונות יימצאו בלתי־מתאימים במשהו למקוריים, המוגשים לקהילות, הם יועמדו לדין וייענשו על־פי חומרת החוקים. כמו־כך אסור להם בשום תואנה להטיל מסים חדשים בלא ידיעת השלטונות, אחרת לא זו בלבד שייגבה מהם אישית כל מה שהוטל על־ידם מחדש, אלא אף יועמדו לדין ויוטל עליהם עונש.
- (אוסף החוקים של רוסיה, כרך כ"ח, סי' 21547)

71 ר"ל היא משרת כבוד המזכה את בעליה במשכורת, אך לא בהכנסות בעד פעולות או טקסים.

72 מפקדי המשטרה האזורית.